

Олександр БОРОНЬ, д-р філол. наук, ст. наук. співроб.

ORCID ID: 0000-0002-1014-2219

e-mail: ovboron@gmail.com

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Київ, Україна

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ СПРОБИ ЗМІНИТИ ДАТУВАННЯ ШЕВЧЕНКОВОГО ВІРША "НУ ЩО Б, ЗДАВАЛОСЯ, СЛОВА..."

Вступ. Підготування нового академічного видання Шевченкової літературної спадщини передбачає, зокрема, ретельний огляд пропозицій скоригувати усталені час і місце написання того чи того твору. Свого часу Леонід Большаков відніс до 1849 року появу вірша "Ну що б, здавалося, слова...", датованого в Повному зібранні творів у 12 томах (за розташуванням автографа у "Малій книжці" серед текстів 1848 року) кінцем вересня – груднем 1848 року. Тож виникла потреба детально розглянути його аргументацію, щоб визначити резонансність міркувань і прийняти чи відхилити запропоноване датування.

Методи. Застосовано традиційні текстологічні методи.

Результати. Л. Большаков у своєму твердженні спирався на такі слова у вірші: "Матрос, / Таки земляк наш з Островної". Проаналізувавши кріпацькі реєстри цього українського села на Оренбуржчині, він виявив Івана Васильєва, якого ототожнив із матросом у команді Аральської описової експедиції 1849 року (у 1848 р. той не брав участі у плаванні). Унаслідок вивчення рукописної збірки "Мала книжка" вкотре підтверджено спостереження науковців, що Шевченко занотував вірш разом зі створеними 1848 року текстами, тому немає жодних підстав змінювати час його написання на 1849-й. Із цього логічно випливає, що поет чув спів достеменно не Івана Васильєва. Ймовірно, в оману Л. Большакова ввів випадковий збіг поширеного імені та прізвища (приміром, тільки в "Оренбургской шевченковской энциклопедии" міститься шість персоналій на прізвище "Васильєв"), що в підсумку привело його до хибних висновків. Схоже, поштовхом до написання елегії справді був реальний випадок на шхуні, однак поет міг художньо домислити сюжетну ситуацію.

Висновки. Датування вірша "Ну що б, здавалося, слова..." в межах 1848 року варто розширити, врахувавши плавання морем: серпень (а не кінець вересня) – грудень 1848 року, Аральське море, Косарал. Пропозицію Л. Большакова передатувати вірш 1849 роком слід остаточно відкинути.

Ключові слова: автограф, аргумент, фактична основа, художня умовність.

Вступ

Робота над підготуванням нового академічного видання Шевченкової літературної спадщини (див. докладніше: Боронь, 2019, с. 61–62) передбачає, зокрема, ретельний огляд пропозицій скоригувати усталені час і місце написання того чи того твору.

У Повному зібранні творів у 12 томах вірш "Ну що б, здавалося, слова..." датовано "за місцем автографа у "Малій книжці" серед творів 1848 р. та часом зимівлі Аральської описової експедиції 1848–1849 рр. на Косаралі, орієнтовно: кінець вересня – грудень 1848 р., Косарал" (Шевченко, 2001–2014, т. 2, с. 605). Леонід Большаков, як констатує в коментарі Ніна Чамата (Шевченко, 2001–2014, т. 2, с. 605), ще 1972 року висловив міркування, що вірш написано влітку чи восени 1849-го (Большаков, 1972, с. 55–58), повторивши їх у своїх пізніших публікаціях (Большаков, 1997, с. 74). Однак Н. Чамата наголошує: "Підстави для цього припущення недостатні" (Шевченко, 2001–2014, т. 2, с. 605). Утім, для такого рішучого твердження бракує аргументації, розгорнути яку, зрозуміло, не було змоги у коментарі до твору. Водночас гіпотезу Л. Большакова насправді не так легко відкинути, а деякі спостереження, на перший погляд, майже неможливо спростувати. Тож *метою статті* було послідовно розглянути його докази, адже може виявитися, що він має рацію, попри заперечення представників академічного шевченкознавства. При цьому застосовано традиційні текстологічні **методи**.

Результати

Єдине джерело тексту елегії – недатований чистовий автограф у вже згаданій "Малій книжці" (Шевченко, 1847–1850, с. 410–412), до якої "вірш переписано під № 13 у третьому

зшитку за 1848 рік, орієнтовно наприкінці 1849 чи на початку 1850 року (до арешту 23 квітня), з невідомого ранішого автографа" (Шевченко, 2001–2014, т. 2, с. 605). Згодом, вірогідно, наприкінці перебування на засланні, в Новопетровському укріпленні, поет простим олівцем навхрест закреслив текст на с. 410–411, оминувши закінчення на с. 412. До "Більшої книжки" твір не переписав. Уперше вірш надруковано за "Малою книжкою" (із помилками) у "Кобзарі" 1867 року (Шевченко, 1867, с. 576–577). Тут текст датовано 1850 роком (Шевченко, 1867, с. XI), – очевидно, на тій підставі, що після зброшування зшиток із віршем опинився у "Малій книжці" у рубриці, яка відкривалася сторінкою із позначенням олівцем "1850" (Шевченко, 1847–1850, с. 367).

Леонід Большаков зосередився на таких словах у вірші:

[...] *Матрос,
Таки земляк наш з Островної,
На вахті стоя,
Журився сам собі чогось,
Та й заспівав, – звичайне, тихо,
Щоб капітан не чув [...]*

(Большаков, 1993, с. 94).

До виразно виведеної в автографі трохи більшими літерами назви села поет унизу сторінки зробив примітку: "Оренбург: Губ:" (Шевченко, 1847–1850, с. 410). Дослідник пояснює (Большаков, 1972, с. 57), що село Островна, точніше – Островне (тепер Саракташського району Оренбурзької області РФ, за 57 км від Оренбурга) – належить до перших українських поселень в Оренбурзькій губернії на початку XIX ст. Його засновниками були нащадки українських козаків, які заклали Кінель-Черкаську слободу (нині село Кінель-Черкаси в 110 км на схід від Самари). У 1795 році вони звернулися до канцелярії Оренбурзького козачого війська із проханням зарахувати їх до козацтва, у 1812 чи 1813 роках їх перевели в урочище "Островные речки" на правому березі Уралу. 1817 року Островне нараховувало 513 мешканців (Попов, 1954, с. 65).

Шевченко бував у селі не раз: у червні 1847 року дорогою з Оренбурга до місця заслання в Орську фортецю; разом з

Олексієм Бутаковим та іншими учасниками Аральської описової експедиції у жовтні 1849-го дорогою до Оренбурга; у травні 1850 року, коли його після арешту перевозили під конвоем з Оренбурга в Орську фортецю, і наприкінці вересня, коли відправлено з Орської фортеці в Новопетровське укріплення (Жулинський та ін. (Ред.), 2013, с. 738). Враження від українського села на чужині відбилися в Шевченковій повісті "Близнецы": "[...] подъезжая к Островной, он вместо серой обнаженной станции увидел село, покрытое зеленью [...]. Подъезжая ближе к селу, ему, действительно, представилась малороссийская слобода. Те же вербы зеленые, и те же беленькие в зелени хаты, и та же девочка в плахте и полевых цветах гонит корову. Он заплакал при взгляде на картину, так живо напомнившую ему его прекрасную родину. [...] Здесь он впервые в Оренбургском крае отвел свою душу родною беседою" (Шевченко, 2001–2014, т. 4, с. 88).

Прагнучи з'ясувати особу матроса-краянина, прообразу персонажа твору, дослідник вивчив дві групи матеріалів чи документів: всі джерела, які дають змогу встановити повний склад експедиції Олексія Бутакова 1848–1849 років, і найвірогідніші джерела про мешканців Островної в ті часи (Большаков, 1972, с. 57). Л. Большаков виявив, що з прізвищ та імен учасників експедиції тільки одне збігається із зафіксованим у "ревизских сказках" села Островного. У списках 1834 року позначено Васильєва Дмитра Михайловича, сину якого Івану тоді виповнилося одинадцять років. Якраз Іван Васильєв був у складі екіпажу шхуни "Константин", до якого належав і Шевченко: "На час зустрічі з поетом йому було двадцять шість і служив він уже не один рік, хоча на морській службі був вперше. Васильєв прийшов на шхуну рядовим 4-го Оренбурзького лінійного батальйону з Раїмського гарнізону замість тих, які після першої навігації 1848 року з тих чи інших причин (хвороба, смерть) з експедиції вибули. З'ясування імені "земляка із Островної" і часу його служби на шхуні "Константин" (1849 рік) дає можливість уточнити датування вірша "Ну що б, здавалося, слова". Зараховувати його треба не до поезій другої половини 1848 року, як вказано у найновіших виданнях, а до літа або осені 1849 року" (Большаков, 1972, с. 57–58).

Пропозицію Л. Большакова було відкинуто ще 1991 року в незакінченому Повному зібранні творів у дванадцяти томах (Шевченко, 1991, с. 480). У другій книзі праці "Быль о Тарасе" 1993 року Л. Большаков повернувся до свого твердження, наполягаючи, що почути матроса з Островної Івана Васильєва у 1848 році Шевченко не міг, тільки в 1849-му, а тому, мовляв, необхідно змінити датування вірша (Большаков, 1993, с. 403).

Нагадаю за Василем Бородіним основні відомості про "Малу книжку". Вона складається із 27-ми оправлених разом саморобних зшиточків мініатюрного формату, утворених зі згорнутих увосьмеро аркушів звичайного канцелярського паперу різної якості. До зшиточків Шевченко наприкінці 1849 – на початку 1850-го начисто переписав тексти з попередніх чорнових автографів та "захаявних" книжечок, які потім, очевидно, знищив або вони загубились. Поет нумерував зшиточки й записані до них твори в межах року: окремо за 1847, 1848, 1849 і 1850 роки. Твори 1846 року та першої половини 1847-го він об'єднав із "невольничими" творами 1847 року. Через недогляд в оправленій книжечці порядок зшиточків виявився порушеним: після 2-го зшиточка 1848 року поставлено 3-й зшиточок 1850-го, за ним – 4-й зшиточок 1849-го, а кілька зшиточків 1848 року вміщено серед творів 1849 і 1850 років. Цю помилку закріплено суцільною посторінковою авторською пагінацією оправленого рукопису (434 сторінки) (Жулинський та ін. (Ред.), 2013, с. 37: див. докладно: Бородін, 1976, с. 78–80).

Правильну послідовність розташування зшиточків у межах років на основі порівняння якості паперу, авторської нумерації віршів та інших ознак майже математично з'ясував ще Василь Доманицький. Зосередимось тільки на тих зшиточках, які стосуються нашої проблеми. Зшиточки з пагінацією 399–414 із творами під авторськими номерами 12 і 13 ("Титарівна", "Ну що б, здавалося, слова...") жодним чином не можуть належати до 1850 року, адже цим текстам передує твір під № 7. Початок з одинадцятьма пронумерованими творами міститься на с. 159–190, тобто за 1848 рік. Крім того, поема "Буває, в неволі іноді згадаю..." (№ 7) починається на с. 395–398 (1850 рік), а її завершення ("– Не знаю, як тепер ляхи живуть...") опинилося на

с. 191–194, тоді як тут і мали бути твори № 12 і 13 за 1848 рік (Доманицький, 2008, с. 187). Тобто сам Шевченко зараховував вірш до написаних 1848-го. Відтоді в усіх виданнях, зокрема академічних, усталилося датування елегії 1848 роком. Тож немає жодних підстав змінювати час написання твору на 1849-й.

Із цього логічно випливає, що Шевченко чув спів достеменно не Івана Васильєва, хоч яким переконливим здається доведення Л. Большакова. Ймовірно, дослідника ввів в оману випадковий збіг, який у підсумку зумовив цілком хибні висновки. Прізвище "Васильєв" – надзвичайно поширене: лише в "Оренбургской шевченковской энциклопедии" міститься шість таких персоналій. В обох навігаціях брав участь, приміром, Прокофій Васильєв, матрос першої статті (Большаков, 1997, с. 75). Ще розповсюдженішим є ім'я Іван. Тож вірогідність поєднання цього імені з прізвищем "Васильєв" дуже висока, тому немає нічого дивного, що в Островній свого часу мешкала така людина.

До зафіксованого в архівних документах імені та прізвища Івана Васильєва (див. Большаков, 1993, с. 321) Л. Большаков сміливо додає по батькові – Дмитрович, бо, за логікою науковця, в реєстрі 1834 року, нагадаю, занотований Васильєв Дмитро Михайлович, що мав сина Івана одинадцяти років. Насправді ми не знаємо, наскільки вичерпними є вцілілі реєстри Островного за ревізією 1834 року, чи збереглися документи сьомої ревізії, яка проходила в імперії у 1815–1825 роках тощо.

Відкритим, однак, залишається питання, чиє виконання пісні почув Шевченко під час плавання 1848 року. Судячи з імен, це могли бути Іван Петренко – марсовий на шхуні "Константин", матроси першої статті Григорій Орлянський, Микита Даниленко (всі троє – на службі з 1840 року) (Большаков, 1993, с. 101). Можливо, хтось із них народився чи свого часу мешкав в Островному, а ще до 1834 року з волі власника змінив місце проживання (рекрутовані з сіл були кріпаками, зрозуміло). Варіантів чимало.

Схоже, поштовхом до написання елегії був реальний випадок на кораблі. Поет робить доволі рідкісну для себе примітку, уточнюючи, що мова про село в Оренбурзькій губернії (а не десь в Україні). Така виноска була б зайвою для українців

Оренбуржчини, але Шевченко сподівається на ширшого читача. З примітки зрозуміло, що "земляк наш" є таким для поета і його читачів не за місцем походження, а за національністю. Матрос співає тихо, "Щоб капітан не чув, бо злиха / Якийсь лихий, хоч і земляк" (Шевченко, 2001–2014, т. 2, с. 94). Л. Большаков пояснює: "Коментуючи фактичну основу вірша, варто також сказати, що посилення на суворість капітана, хоча він земляк обом, стосується Бутакова, який командував всією експедицією і головною шхуною «Константин»" (Большаков, 1972, с. 58). Але чи був О. Бутаков земляком Шевченкові та матросу з Островного? Як відомо, він походив по батькові з давнього російського роду костромських дворян (Лимарев, 2006, с. 10), мати – дочка підполковника артилерії Кароліна Карлівна, у дівочтві – Беата Кароліна вон Крістіансон. Батько Олексія Івановича до 1828 року служив у Кронштадті та Ризі, з 1829-го до відставки у 1848-му – на Чорному морі (Лимарев, 2006, с. 11). Хіба що вважати земляцтвом те, що родина Бутакових від 1831 року мешкала у Миколаєві. Олексій Бутаков закінчив Морський корпус у Петербурзі (1832), Офіцерський клас там само (1836), служив на Балтиці, брав участь у навколосвітньому плаванні (1840–1842), знову на Балтиці до початку 1848-го (Лимарев, 2006, с. 17, 18, 21). У Миколаєві бував вряди-годи під час коротких відпусток.

Поет не виявляє прихильного ставлення до капітана судна, вдаючись до свідомої тавтології: "злиха / Якийсь лихий". Ніна Чамата зауважує в коментарі: "Характеристика капітана у вірші відіграє роль ситуативної психологічної деталі й не відповідає реальній оцінці Шевченком особи Бутакова. В щоденнику, листах поета міститься чимало приязних згадок про нього" (Шевченко, 2001–2014, т. 2, с. 606). Приміром, у листі до Варвари Рєпніної від 14 листопада 1849 року Шевченко писав: "Проживая в Одессе, быть может, встретитесь с Алексеем Ивановичем Бутаковым, это флотский офицер и иногда бывает в Одессе, у него в Николаеве родственники и родные; это мой друг, товарищ и командир при описании Аральского моря. Сойдитесь с ним. Благодарите его за его доброе братское со мною обращение, он, ежели встретитесь с ним, сообщит все

подробности о мне" (Шевченко, 2001–2014, т. 6, с. 48). Однак чи варто тоді шукати в елегії абсолютної фактографічної точності? Можливо, образ лихого капітана – своєрідна художня умовність, змодельована задля контрастності сцени українського співу.

Уявлення про народу пісню, яку співає матрос і яка нагадала Шевченкові почуту ще в дитинстві, можна скласти з таких рядків елегії:

*Співа матрос, як той козак.
Що в наймах виріс сиротою,
Іде служити в москалі!..
[...]*

*І жаль мені, малому, стало
Того сірому-сироту,
Що він утомився,
На тин похилився,
Люде кажуть і говорять:
Мабуть, він упився.*

Як відзначила Валерія Смілянська, пісня перегукується з долею самого Шевченка (Жулинський та ін. (Ред.), 2013, с. 600), тому-то спів так глибоко його зворушив, спонукавши до появи поетичного відгуку. З-поміж кількох варіантів пісні "Ой не шуми, луже, дубровою дуже...", опублікованих у виданні Павла Чубинського, до переказаного-процитованого у Шевченковій елегії найближче перебуває записаний у Харківській губернії:

*Ой, не шуми, луже, дібровою дуже;
Не завдавай серцю жалю, бо я в чужім краю,
Ой я в чужім краю, як на пожарині –
Ніхто мене не пригорне при лихій годині.
Ой роблю я, роблю, робота ні за що;
Люде кажуть і говорять сирота ледащо!
Сирота ледащо, не хоче робити,
Ой отдаймо вражого сина у ві[й]сько служити.
Сирота втопився, на тин похилився:
А люде й говорять – він, мабуть, упився!
Ой піду я, піду на гору крутую;*

*Ой стану я, подивлюся на річку биструю.
Ой річенька бистренькая! на неї дивлюся;
Такі мене думки вносять – піду утоплюся!
Не топись, козаче, марне душу згубиш:
Треба з нею в світі жити, хоч єї не любиш!*
(Чубинский (Собр.), 1874, с. 471–472).

Важко погодитися з тим, що цей та деякі інші твори написано конче на Косаралі під час зимівлі. Слідом за Л. Большаковим можна припускати: Шевченко міг і під час плавання нотувати короткі вірші, які вже згодом, опрацювавши, переписував до зшиточків за роками. На таку думку наштотує безпосередність сюжетної ситуації на палубі шхуни, а не під час зимівлі у приміщенні. Відповідна сцена могла виникнути, скажімо, під час мертвого штилю 28–31 серпня 1848 року, коли шхуна "Константин" здебільшого стояла (Бутаков, 1953, с. 27). Уривок сусідньої в "Малій книжці" поеми "Титарівна" поет спершу занотував до дорожнього альбому 1846–1850 років (Шевченко, Альбом, арк. 32 звор.), який містить також зарисовки чоловіка на палубі шхуни, берегів Аральського моря тощо. Тож датування вірша "Ну що б, здавалося, слова..." у межах 1848 року варто було б розширити, врахувавши плавання морем: серпень (а не кінець вересня) – грудень 1848 року, Аральське море, Косарал. Водночас пропозицію Л. Большакова передатувати вірш 1849 роком слід остаточно відкинути.

Список використаних джерел

- Большаков, Л. (1993). *Быль о Тарасе*. Кн. 2. Кора.
Большаков, Л. (1972). З творчої історії поезії Шевченка 1847–1850 рр. *Збірник праць дев'ятнадцятої наукової шевченківської конференції* (с. 52–65).
Большаков, Л. (1997). *Оренбургская шевченковская энциклопедия. Тюрьма. Солдатчина. Ссылка. Энциклопедия одиннадцати лет. 1847–1857*. Печатный дом "Димур".
Бородін, В. С. (1976). До історії тексту "Малої книжки" Т. Г. Шевченка. *Радянське літературознавство*, 2, 71–83.
Боронь, О. (2019). Перспективи нового повного зібрання творів Шевченка. *Слово і Час*, 1, 61–62.
Бутаков, А. (1953). *Дневные записки плавания на шхуне "Константин" для исследования Аральского моря в 1848–1849 гг.* Изд-во Академии наук УзССР.

Доманицький, В. (2008). *Критичний розгляд над текстом "Кобзаря" Шевченка*: Репринтне відтворення з вид. 1907 р. (Упоряд. та автор післямови В. Т. Поліщук). Вертикаль.

Жулинський, М. Г. та ін. (Ред.). (2013). *Шевченківська енциклопедія: в 6 т. Т. 4*. НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка.

Лымарев, В. И. (2006). *Алексей Иванович Бутаков, 1816–1869*. Наука.

Попов, С. А. (1954). Из истории поселения украинцев в Чкаловской области. У *Великая дружба* (с. 60–84). Чкаловское книжное издательство.

Чубинский, П. П. (Собр.). (1874). *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим Обществом. Юго-Западный отдел. Материалы и исследования. Т. 5. Песни любовные, семейные, бытовые и шуточные* (изд. под наблюдением Н. И. Костомарова). Тип. Майкова.

Шевченко, Т. [Альбом 1846–1850 років]. *Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України*. Ф. 1. Од. зб. 108.

Шевченко, Т. (1867). *Кобзар*. Коштом Д. Е. Кожанчикова.

Шевченко, Т. (1847–1850). Мала книжка. *Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України*. Ф. 1. Од. зб. 71.

Шевченко, Т. (1991). *Повне зібрання творів: у 12 т. Т. 2*. Наукова думка.

Шевченко, Т. (2001–2014). *Повне зібрання творів: у 12 т.* Наукова думка.

References

Bolshakov, L. (1993). *True story of Taras*. Vol. 2. Kora [in Russian].

Bolshakov, L. (1972). From the creative history of Shevchenko's poetry of 1847–1850. *Collected works of the nineteenth Shevchenko scientific conference*, 52–65 [in Ukrainian].

Bolshakov, L. (1997). *Orenburg Shevchenko Encyclopaedia. Prison. In soldiers. Exile. Encyclopaedia of eleven years. 1847–1857*. Printing House "Dimur" [in Russian].

Borodin, V. S. (1976). On the history of the text of 'Little Book' by Taras Shevchenko. *Soviet literary criticism*, 2, 71–83 [in Ukrainian].

Boron, O. (2019). Prospects for a new complete collection of Shevchenko's works. *Word and Time*, 1, 61–62 [in Ukrainian].

Butakov, A. (1953). *Daily notes of the voyage on the schooner 'Konstantin' to explore the Aral Sea in 1848–1849*. Izd-vo Akademii nauk UzSSR [in Russian].

Chubinsky, P. P. (Coll.). (1874). *Proceedings of the ethnographic and statistical expedition to the West Russian region, equipped by the Imperial Russian Geographical Society. South-West Department. Materials and research. Vol. 5. Love, family, household and joke songs* (edited under the supervision of N. I. Kostomarov). Maikov's Printing House [in Russian and Ukrainian].

Domanytskyi, V. (2008). *A critical investigation into the text of Shevchenko's Kobzar: Reprinted from the edition of 1907*. Vertykal [in Ukrainian].

Lymarev, V. I. (2006). *Aleksei Ivanovich Butakov, 1816–1869*. Nauka [in Russian].

Popov, S. A. (1954). From the history of settlement of Ukrainians in Chkalovskaya oblast. In *The Great Friendship*. Chkalov Book Publishing House, 60–84 [in Russian].

Shevchenko, T. [Album of 1846-1850]. *The Department of Manuscripts and Textual Studies. Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Fund 1, Folder 108 [in Ukrainian].

Shevchenko, T. (1867). *Kobzar*. Funded by D. E. Kozhanchykov [in Ukrainian].

Shevchenko, T. The small book. *The Department of Manuscripts and Textual Studies. Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine* (Fund 1, Folder 71) [in Ukrainian].

Shevchenko, T. (1991). *Complete works*. Vols. 1–12, Vol. 2. Naukova dumka [in Ukrainian].

Shevchenko, T. (2001–2014). *Complete works*. Vols. 1–12. Naukova dumka [in Ukrainian].

Zhulinskyi, M. H. et al. (Eds.). (2013). *Shevchenko Encyclopaedia. Vols. 1–6, Vol. 4*. NAS of Ukraine, Taras Shevchenko Institute of Literature [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 24.02.25

Прорецензовано / Revised: 17.09.25

Схвалено до друку / Accepted: 03.11.25

Oleksandr BORON, DSc (Philol.), Senior Researcher,

ORCID ID: 0000-0002-1014-2219

e-mail: ovboron@gmail.com

Shevchenko Institute of Literature of the National Academy
of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

**A CRITICAL ANALYSIS OF THE ATTEMPT
TO CHANGE THE DATING OF SHEVCHENKO'S POEM
'WELL, IT WOULD SEEM, MERE WORDS THIS DISCOURSE SPELLS!'**

Background. *The preparation of a new academic edition of Shevchenko's literary heritage involves, in particular, a thorough review of proposals to adjust the established time and place of writing a particular work. In his time, Leonid Bolshakov attributed to 1849 the appearance of the poem 'Well, it would seem, mere words this discourse spells!', dated in the Complete Works in 12 volumes (according to the location of the autograph in 'Small Book' among the texts of 1848) to the end of September – December 1848. Therefore, it became necessary to examine his arguments in detail in order to determine the validity of his reasoning and to accept or reject the proposed dating.*

Methods. *Traditional textual methods were used.*

Results. *In his statement, L. Bolshakov relied on the following words in the poem: 'My countryman, who from Ostrivna hailed'. After analysing the serf registers of this Ukrainian village in the Orenburg region, he found Ivan Vasiliev, whom he identified as a sailor in the team of the Aral Sea Descriptive Expedition of 1849 (he did not participate in the voyage in 1848). The study of the handwritten manuscript*

of 'Small Book' once again confirmed the observation of scholars that Shevchenko recorded the poem together with the texts created in 1848, so there is no reason to change the time of its composition to 1849. This logically implies that the poet heard the singing of someone other than Ivan Vasiliev. Probably, Bolshakov was misled by a random coincidence of a common first and last name (for example, only in 'Orenburg Shevchenko Encyclopedia' there are six people with the surname 'Vasiliev'), which ultimately resulted in wrong conclusions. It seems that the impetus for writing the elegy was indeed a real incident on the schooner, but the poet could have fictionalised the plot situation.

Conclusions. *The dating of the poem 'Well, it would seem, mere words this discourse spells!' should be expanded within the year 1848, taking into account the voyage by sea: August (not the end of September) – December 1848, the Aral Sea, Kosaral. L. Bolshakov's proposal to date the poem with the year 1849 should be finally rejected.*

Keywords: *autograph, argument, factual basis, artistic convention.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.